ترسی ون بوون، پرسی جوانی لە قەسیدەی عەشقی یاسین عومەردا

(مرۆڤ بۆیە عاشق ئەبێت، هەتا تەنها نەبێت) – (بەختیار علی)

شاخەوان سدیق

هەمیشە یەکێك لە پێکهاتە سەرەکیەکانی شیعر لەدوای (زمان، مانا، خەیاڵ)ەوە (چێژە)، ئەگەر بڕواشمان بەوە هەبێت کە کاری سەرەکی ئەدەب بەتایبەت شیعر گەڕانە بەدوای جوانیدا و بۆخۆشی هونەری شیعر هونەری دروستکرنی ئیستاتیکایە، ئەوا دەبێت لە نەزموئیقاعی شیعریەوە چێژ کاری سەرەکی خۆی دەسپێدەکات، بەجۆرێك خوێنەر پەلکێشی ناو دنیای دەق بکات تا لەناو تێکستەکاندا دنیابینیەکانی نوسەر لە پێکهاتەی وێنەکانەوە بگاتە خوێنەر، چونکە پەیامی نوسەر وورد بونەوەیە لە واتاو وێنەکان لە ڕێگای زمانەوە کە دواجار کارلە گۆڕینی بیرکردنەوەو دنیابینی خوێنەر دەکەن تا ئاستێك سەیرکردنو وێناکردنەوە بۆ بوونو نەبوون کە پێناسەیەکی نوێ لە فۆڕمێکی جیاوازدا وەردەگرێت، هەروەك ڕۆلان بارت ئەڵێت " ئێمە ناتوانین بە شێوەیەکی کە بنوسین ئەگەر بە شێوەیەکی دیکە بیر نەکەینەوە، چونکە نوسین مانای ڕێکخستنی دنیایە" لە ناو ئەم ڕێکخستنەشدا شیعر وەزیفە سەرەکیەکەی خۆی دەست پێدەکات، کە تێمارکردنوخوێنەوەی وێنە جیاوازەکانی دنیایە، هەر وەك ئەدۆنیس دەڵێ" شیعر کەشف دەکات وێنە ناگرێت " چونکە خوڵقاندنی وێنە لە دەقێکدا وەستاندنی خودی چرکەیەك لە بوون یان ژیان نیە، بەڵکو خوێنەوەی دووبارەی وردکراوەکانی ئەو چرکە ساتانەی ژیانە، چونکە شیعر هونەری لاسایکردنەوەی سروشت نیە، بەهێندەی ئەوەی خوڵقێنەرو دۆزەرەوەی چرکە ئیستاتیکیەکانی ناو سروشتە، مادام کاری سەرەی شیعر گەڕانو کەشف کردنە کەواتە پێکهاتەی سەرەکی تێما لە تێکستی شیعریدا پرسیارە، بۆیە کەسایەتی شاعیر هەمیشە گوماناویو ئاڵۆزە، ئەم گومانو ئاڵۆزیانەش هەمیشە سەرچاوەی نیگەرانیەکانی ئەون بەوپێیەی خوڵقاندی دەق دووبارە دروستکردنەوەی جوانیەکی خوازراوە کە لە حەزە تایبەتیەکانی شاعیرەوە سەرچاوە دەگرێت، ئەگەر لێرەوە بەخێرای سەیرێکی قەسیدەی عەشقی(یاسن عومەر) بکەین بەسانایی هەست بە ڕاستێتی تەواوی پێناسەکانی سەرەوەمان ئەکەین، کە چۆن شاعیر لە

ڕێگای هەڵزاردنی تۆمای عەشقەوە ترسو گومانەکانی خۆی لەمەڕونبونو فەوتاندنی جوانی ئەخاتە ڕوو کە ئەمەش لە پێناو گەڕانەوەی بەها مەعریفیەکانە بۆ چەمکێك کە بەدرێژای مێژووی بوون مرۆق ئالودەی بووەو هەر لە پێناو ئەوەشدا چەندین قوربانی داوە شاعیر لەم دەقەی دا دەڵێ”

ئەگەر ئەسپی کاروانچەکان عەشق بوایە
نە ون دەبوون نە سەرگەردان
گوناهی خۆمانە کە ئاوی حەیات نادۆزینەوە
چوونکە بە بێ عەشق دەگەڕێین
ئەوەی موسای برد بۆ “توور” بۆ بینینی خودا
عەشق بوو
ئەو ئەسپەی موحەمەدی برد بۆ ئاسمان بۆ پای عەرش
“بوراق ” نەبوو عەشق بوو
ئەو دارەی کە عیسای گەیاندە مەلەکوتی باڵا
خاچ نە بوو عەشق بوو ….عەشق…

بە پێی ئەو یاسایەی کە پرسیار کەرەستەی یەکەمی شاعیرە لە ڕێگای گەمەزمانیەکانیەوە تێدەگەین کە لە ناوجەنجاڵیەکاندا ترسو فەوتانی جوانی لە ژیاندا ترسو نەمانی واتا شاراوەنی پرۆسەی دنیا بینیە لای شاعیر، بۆیە لە زمانی یاسین دا شیعر کەرەستەی گەڕانەوەی بەها لە دەست چووەکانە بۆ دووبارە گەڕانەوەی پیرۆزیەکان پێی، چونکە ئەوە جوانیە هەمیشە کەرەستەی بەرهەم هێنەری چێژە وادەکات مرۆق بەردەوام بەسەر شکستەکانیدا زاڵ بێت، شاعیر لەم دەقەدا پرۆسەی بە پیرۆزکردنی جوانیەکان هاوتەریب دەکاتەوە لەگەڵ تەواوی جوانیەکانی مێژوودا بۆیە لای ئەو ئەوە حەزکردن لە جوانیە هەموو سنوری تواناکان دەبڕێت والە مرۆق دەکات هەمیشە قوربانی بۆ بدات بۆیە دووبارە دەڵێ”

تۆ ئەی عەشق
ئەی سەرچاوەی هەموو شکستەکانمان
ئەی سەرەتای هەموو ئومێدێکمان بە ژیان
هەمیشە ستایشت دەکەین هەمیشە زەم
دەزانین گەرتۆ نەبیت بە تەواوەتی وێڵدەبین
تۆ ڕێگایتو تۆشیت دەلیل
هەندێك جار هەر خۆشت کاروانیت
چونکە هەمیشە بێکەسو
لە بەرئەوە هەمیشە بە تەنیایت

لە شیعری یاسین دا بەردەوام وێنەکان خۆیان نوێ دەکەنەوە بە جۆرێك هەموو ئەو پرسیارانەی کە تێمای کارکردنی ئەون فرە ڕەهەندو فرەواتا خۆیان نمایش دەکەن، بۆیە شاعیر هەمیشە گرنگیەکی زیاد لە پێویست دەدات بە جوڵاندنی عاتیفەی خوێنەرو وادەکات لە گەڵ خوێنەوەی دەقەکانیدا بتکاتە بەشێك لە کارەکتەری ئەکتیف لە پانتای دەقەکەیداو ناچارت دەکات ببیتە بە شێك لە کەسی پرسیارکەر لە دنیای ناو دەقەکەیدا، بۆیە زمان لای یاسین ئەوەندە ئیش لە سەر خوێنەر دەکات ئەوەندە هەوڵنادات فۆڕمەکان لە قاڵبێکی دیاری کراودا ڕێکبخات هەروەك بەختیار عەلیش دەڵێ" شعر عاتیفەی مرۆڤ نیە کە قسە دەکات،بەڵکو ئەوە عاتیفەیە کە زمانی تێکدەچێتو تەعبیری بچوك بەشی ناکات و مانا ئامادەکان لە بەردەمیدا تەسکدەبنەوە "
بۆیە ئەگەر سەیر بکەین شێوازی گەمەزمانیەکان لای یاسین هەمیشە لە خزمەت بوونو گەیاندنی پرسیارەکانیایەتی ئەویش بە پشتبەستن بە بوونی باگراوندێکی شیعریو مێژووی کە لەم دەقەیدا سەفەرێکی خێرایە بۆ گەرانەوە بۆ ڕابردوو لە ڕێگای فلاشباکەوە ڕاگوزەرێکی تەنهایە بۆ هەموو ئەو هەڵانەی کە مرۆڤ لە مێژووی بونیدا کردونی، کە سەرەنجام بوونەتە هۆی نەمانو فەوتاندنی جوانی، کە ئەمەش لە یادەوەری شاعیردا ترس و نیگەران بەرهەم هێناوە کە بە بۆچوونی ئەو ئەوە عەشقە کە سەرەنجام دەبێت بێتو ژیان لە هەموو پیسیە واتەکانی پاك بکاتەوە هەر عەشقیشە کە مرۆڤ پردەکات لە تواناو ئومێد تا بۆ ئومێدیو بێ هیوای نەی کوژێت بۆیە هەر لەم دەقەی دا دەڵێت "

ئەی عەشق ...
گەرتۆنەبیت ئێمە چۆن دەتوانین
ئەم هەموو سەدەیە خوێن تا ئێرە کۆڵ بکەین
گەر تۆ نەبیت ئێمە چۆن دە توانین
پاش دروست کردنی ئەم هەموو دۆزەخە
هێشتا بە شوێن بە هەشتەوەبین
گەرتۆنەبیت پاش بینینی ئەم هەموو غەزەبە
چۆن تا ئێستا بە نیازی خوایەکین میهرەبان
چۆن تا ئێستاش بە نیازی یارێکین نازەنین
چۆن تا ئێستاش بە نیازی دنیایەکی
باشترین.........

Shaxi83@yahoo.com
https://www.facebook.com/shaxi.shafiq

شکستهێنان بە تەفسیری سەرکەوتن .. کامەران چروستانی

هەموو تاکێکی کورد دەزانێت بە درێژایی بیست و پێنج ساڵی ڕابردوو لە کوردستاندا چی گوزەراوە و باڵادەستترین دوو هێزی سیاسیی کە بوون، کە لە سەرجەم جومگەکانی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگادا هەتا ئەم ساتە وەختەش دوو هێزی بڕیاردەر و بەهێزی هەریمن. جگە لەوەی هێزی سەربازی و دارایی ئەو دوو حیزبە بە هێزی هیچ لایەنێکی دیکەی کوردستان بەراورد ناکرێت، بە تایبەت دوای ئەوەی پاش ڕێککەوتنە ستراتیجییەکە کوردستان و سەرجەم جومگە سەرەکییەکانی ئابووری و دەسەڵاتیان وەک برا لەنێوان خۆیاندا فیفتی فیفتی دابەش کرد.

سەباری هەموو ئەم ڕاستییە تاڵانەی ئێستای کۆمەڵگا و پاش بەڕێکردنی تەمەنی نەوەیەک ئەگەر کەی وتەکانی سەرکردەی هەردوو لایەنی یەکێتی نیشتمانی و پارتی دیموکرات سەبارەت بە هەڵسەنگاندنیان بۆ باری ئێستای کوردستان کۆبکەینەوە، ئەگەر لە ڕستەی ئەم سەرکردە و بۆچوونی ئەو پسپۆر و هەڵسەنگاندنی بەرپرسەی دیکە بکەینەوە، ئەگەر ورتەورتی ئەم ئەندامی سەرکردایەتی سەبارەت بە گەندەڵی و چرپەچرپی ئەوی دیکەیان سەبارەت بە دانانی پلانی هەڵەی ئابووری، لەولاوە حساباتی کۆتایی وەزارەتی سەرچاوە مرۆییەکان کۆبکەینەوە، ئنجا ئەگەر توێژینەوەیەک بۆ بواری تەندروستی، پەروەردە، خوێندنی باڵا و پلانی بازاڕی کار ئەنجام بدەین و لە کۆتاییدا هەموو ئەمانە کۆبکەینەوە و دەسەڵاتی کوردی بخەینە ژێر هەڵسەنگاندنی تاقیکردنەوەی تەمەنی ئەم بیست و پێنج ساڵە، ئایا چ ئەنجامێکمان دەست دەکەوێت؟

بێگومان هیچ کەسێکی ژیر نکوڵی لەوە ناکات کە کوردستان نەگۆڕاوە، پێشکەوتنی بەخۆیەوە نەبینیوە کاتێک باس لە (گۆڕانکاری) بکەین، بەڵام ئەگەر سەرکردایەتی کوردی تەنها باس لە (گۆڕانکاری) بکات، ئەوا بە بێگومانەوە پێویستە ئەوەمان لەلا ڕوون و ئاشکرا بێت کە کۆمەڵێک لاوی تازەپێگەیشتووی بەتوانا بەو هەموو سەرچاوەی داراییەی کە لەژێر دەستی دەسەڵاتدارانی کورددا هەبووە و بە تایبەت پاش ساڵی ٢٠٠٣ ئەگەر لەوە زیاتریان نەکردایە، ئەوا بە دڵنیاییەوە لەوە کەمتریان ئەنجام نەدەدا. خۆ ئەگەر تەنها باس لە (گۆڕانکاری)

بکەین، ئەوا ئەگەر چاوێک بە (گۆڕانکارییەکانی) دوانزە ساڵی پێشووی هەر وڵاتێکی هەژاریشدا بخشێنین ئەوا (گۆڕانکاری) هەر ڕووی داوە، بەڵام ئەوەی جێگەی پرسیارە: ئایا گۆڕانکارییەکان لە چ بوارێکی ژیانی تاک – خێزان – کۆمەڵگادا کاریگەریی خۆی هەبووە و ئەرێنییانە ئەنجام و دەرهاویشتەکانی درک پێ دەکرێن؟

کاتێک باس لە بار و دۆخی ئێستا و شێوازی بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی کوردی دەکرێت خودی ئەوانەیش کە لە ساڵی ١٩٩١ هەتا ئێستا لەناو مەیدانی سیاسەتی کوردیدا یاریزانێکی گەورە و کاریگەر بوون یاخود لە ئێستادا لە لوتکەی دەسەڵاتدا پەتەکان بە شێوەیەک لە شێوەکان ڕادەکێشن، خاوەنی سکاڵا و ڕەخنەیەکی زۆرن و دان بەوەدا دەنێن، کە دەسەڵاتی کوردی بەردەوام بە هەمان کێشەوە دەناڵێنێت، کە چەندین ساڵە پێوەی ناڵاندوە. واتە هەر خودی ئەو یاریزانانەن دان بە (سەرنەکەوتنی) بەڕێوەبردن و پلان و ئەرکەکاندا دەنێن و باس لەوە دەکەن، کە پێویست وا بوو لەم بوارەدا یان ئەو بوارەدا کۆمەڵگا لە ئێستادا لە ئاستێکی دیکەدا بووایە. واتە هەمان کۆمەڵە کەس، هەمان جۆرە بیکردنەوە، هەمان بۆچوون و هەمان ئاستی زانستی، هەمان ڕەوتی ئابووری و هەمان سیاسەت کە بە درێژایی بیست و پێنج ساڵە ئەم هەرێمە (بەڕێوە دەبەن) و هەتا ئەم ساتە وەختەش هەر باس ل□ (خ□زمەتکردن و بەڕێوەبردنی) کۆمەڵگا دەکرێت و شانازیی بە (سەرکردایەتی) هەرێمی کوردستانەوە دەکرێت! بەڵام ئایا جگە لە پیاهەڵدانێکی شاعیرانە چ ڕۆژێک بە داتا و زانیارییەکی ورد باسی لە پێشکەوتنی جۆری و چەندیی بوارە جیاوازەکانی کۆمەڵگای کوردی کراوە، ئایا ڕێژەی بێکاری واقیعی باسی لێوە دەکرێت؟ ئایا باس لە ڕیزبەندیی زانکۆکانی کوردستاندەکرێت لەناو لیستی زانکۆ جیهانییەکاندا؟ ئایا باس لە گەندەڵی سیستمی تەندروستی و بازرگانییەکانی ئەو بوارە دەکرێت؟

لە هەمووی گرنگتر ئایا کەس هەیە باس لە کرۆکی پرۆسەی گۆڕانکاری دەسەڵاتی وڵاتە دیموکراسییەکان بکات: کە ئامانجی گۆڕانکاری هەموو چەند ساڵەی هەر حکومەتێکی لەم جیهانەدا بریتییە لە هێنانی هزرێکی نوێی بەڕێوەبردن بۆ ئەوەی تەوژمێکی نوێ بدرێت بە ژیانی کۆمەڵگا نەک تەنها مەبەست گۆڕانکاری دەموچاو و کەسایەتییەکان بێت، بەڵام لەلای ئێمە بیست و پێنج ساڵە ئەو (هزری بەڕێوەبردنە) لەنێوان کۆمەڵێک کەسایەتیدا قەتیس ماوە، گۆڕانکارییەکان لەنێوان خۆیاندا دەکەن، بەڵام خودی خۆیان گۆڕانکارییان بەسەردا نەهاتووە.

دەگەڕێمەوە بۆ هەمان پرسیاری پێشووم: لە هەموو ئەم خاڵانەدا وەک تاقیکردنەوەیەک چ ئەنجامێکمان دەست دەکەوێت؟

کاتێک خودی سەرکردەکانی کورد بە نەرێنی باس لە ئاستی

شادەمارەکانی ژیانی ئێستای کۆمەڵگا بکەن، کاتێک دان بەوەدا بنێن، کە لە سەرەتاوە پلانە ئابوورییەکان و پرۆسەی دامەزراندنی بەلێشاوی هاووڵاتیان هەڵە بووبن، کاتێک بواری تەندروستی و پەروەردە لەناو گێژاوێژی چەقبەستوودا خۆی بەدی بکات، لەولاشەوە بەرهەمی ماشێنی خوێندنی باڵا بەم هەموو بڕوانامە بەدەستەوە بازاڕێکی کار بەدی نەکەن، کاتێک بەرپرسان بە بەردەوامی گلەیی و گازندە لە گەندەڵی بکەن و خۆزگە بخوازن بەوەی کە بریا ئەوە نەکرایە و ئەوە نەوترایە، ئەی ئایا کەی ئەو بوێرییە لە ناخی سەرکردایەتی کورددا دەتەقێتەوە کە دان بە (شکستهێنانی) بەڕێوەبردنی ئەم کۆمەڵگایەدا بنێن؟ پاش بیست و پێنج ساڵ ڕۆحی تەبایی و نیشتمانپەروەریی بەرەو داڕۆچوون ڕۆیشتووە و دەیان هەزار لاوی وڵات لەبەر نەبوونی ئاواتێک بۆ دەستەبەرکردنی ژیانێکی لەبار وڵاتیان بەجێ هێشت. ئەگەر نەتوانرێت هەموو ئەو ه□□□ و کێشانەی لە ژیانی (تاک-خێزان-کۆمەڵگا) و زۆرینەی دامودەزگاکانی حکومەتدا بوونیان هەیە، لەناو دەستو□اژ□ی (شکسته□نان)دا کۆبکرێنەوە، ئایا لە فەرهەنگی بەڕێوەبردندا چ جیاوازییەک دەبێت لەنێوان (شکست و سەرکەوتندا)؟ ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە جیاوازی لەنێوان (گۆڕانکاری و پێشکەوتن)دا بکەین؟ دەستنیشانکردنی پێناسەی ئەو دەستو□اژانە ڕووبەڕووی ئەو ڕاستیانەمان دەکەنەوە، کە سەرباری هەموو گۆڕانکارییەکان، سەرباری ئەو پێشکەوتن و بەرەو پێشچوون لەم بوار یان لەو بوارەدا بەدی بکرێت، بەڵام کاتێک شادەماری کۆمەڵگاکەمان ئابووری، پەروەردە و تەندروستی لەناو کێشە و قەیرانێکی قوڵدا بژین، ئایا جگە لە شکستهێنان چ دەستو□اژەیەکی دیکەی گونجاو بتوانرێت بۆ ڕەوتی ئەم دەسەڵاتە بەدی بکرێت؟

زمان و بیرکردنەوەی شیعری … حەکیم مەلاساڵح

بۆخوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن …..

تەنها ئاشتی هەورامی ڕاستی وت … عەلی مەحمود محەمەد

دانیشتنەکانی دەزگای میری لە رۆژانی ڕابردوو لە شاری هەولێر, باوەڕم وایە یەك هۆكار بۆ رێكخستنی هەبوو , ئەویش بابەتەكەی ئاشتی هەورامی بوو , باقی بابەتەكانی دی و سەرو سیمای سیاسەتەمەدارانی بەشدار بووی , تەنها بۆ مكیاجی بابەتەكەی ئەو بوو , ئاشتی هەورامی زۆر بە جوانی داهات و خەرجییە فەرمییە ئاشكراكانی دیاریكرد , ئەوەی گرنگ بوو لە بابەتەكەی , وە ئەوەی دەیەویست بیڵێت و روحی پەیامەكەی بوو, ئەم ڕستەیە بوو كە وتی ((20 ملیار دۆلارمان سوتاندووە)) , مەبەستی ئەو پارەیە بوو لە كەرتی كارەباو كەرتە گشتیەكانی دیكە خەرج دەكرێت و پشتیوانی حكومەتە لەو كەرتانە , وتی تا ئەم 20 ملیارە بەردەوام بێت لە خەرج كردن , نەوت ببێتە 100 دۆلاریش موچەمان پێ نادرێت , واتا چاك بونەوەی موچە پەیوەندی بە نەهێشتنی خزمەتگوزارییەكانی كەرتی گشتییەوەیە نەك نرخی نەوت ئەمە تەنها قسەی ئاشتی هەورامی نییە , بەڵكە ئەوەی كەمترین هوشیاری زانستی ئابووری هەبێت دەزانێت ئەمە پەیامی سندوقی دراوی جیهانی و بانگەشەی نیولیبرالیزمە لە جیهان و پەیامی حكومەتی هەرێمی كوردستان و پارتەكانی پێك هێنەری

کابینەکەین , ئەی ئەوە نییە وا کەرتی کارەبا دەکرێتە تایبەتی ؟؟ بۆ ئەوەی ئیتر ئەو 20 ملیارە نەسوتێنرێت, نرخی بلێتی نەخۆشخانە گشتییەکان کراوەتە 3 هەزار دینار و پشتیوانی لە خزمەتگوزارییە گشتییەکان کەم کراوەتەوە , لە دوا پەیامیشدا هەردوو لیستی سەوزو نیلی مامۆستایان داوای 25 دینار کرێی خوێندنی مانگانە لە قوتابیان دەکەن .

لە سەرو بەندی بانگەشەی هەڵبژاردنی بەشی باوك و کلنتەن دەستەواژەیەك باو بوو دەوترا ((ئەمە ئابورییە ئەحمەق)) , ئابوری جۆرج بەشی باوکی ئەحمەقی لە کەتادا دەڕاند , سەرکەوتنەکان بەسەر سەدامدا دادی نەدا و فریای نەکەوت و نەبووە فریاد ڕەسی کورسییەکەی, بەڵێ ئەمە ئابوورییە و ئاشتی هەورامی راستی وت پەیامی سستەمەکی نەگریسی گەیاند کە دەسەڵاتی کوردی 25 ساڵە ئەزمونی دەکات, ئەوستا لە هەنگاودایە بۆ سەندنەوەی تەواوی دەستکەوتەکانی رابردوو لە گەڵ کە بە خەباتی دەیان ساڵەی چەپ و کرێکاران و زەحمەتکێشانی ئەم وڵاتە بەدەست هاتووە , لە غیابی چەپی کاریگەرو ساندیکای بەهێزی کرێکاریدا , وا دەکات ئیتر ئاشتی هەورامی و حکومەتە نەگریسەکەی و پارتە سیاسییە بادەستەکان لە بری ئەوەی پارەی داهاتی کوردستان بۆ خزمەتگوزاری گشتی بسوتێنێت , پارەی گیرفانی رەنجی شانی هەزاران دەسوتێنێت .

داعش لە هەناوی شەریعەتی ئیسلامەوە لەدایک بووە .... ئاراز شاد

ئاینی ئیسلام، شتێکی هەیە هاوشیوەی دەستوری وڵاتان، ئەویش قورئانو شەریعەتە. لە جیاوازیەکە ئەوەیە ئەو یاساو ڕێسایانەی زیاتر لەچواردە سەدە بەر لە ئێستا پێغەمبەر دایڕشتوون هیچ کەسێک ناتوانێت کەلیمەیەکی لە زیاد یان کەم بکات. سەوابتن و سەردەمەکان دەبێت خۆیان بگونجێنن لەگەڵیان. هەروەها بەشێوەیەکی مەتاتی و فراوان نوسراون. واتا بەگوێرەی یاساکانی ئیسلام شوێنکەوتووان دەتوانن موسوڵمانی میانڕەو، ئاشتیخوازو مرۆق دەستبن. هەر بەهەمان

یاساش دەتوانن تیرۆریست، وێرانکارو توندڕەوبن. چونکە لەناو کتێبەکانی ئیسلامدا دەق هەیە موسوڵمان هاندەدات کە ڕێزو خۆشەویستی ببەخشێت بەمرۆڤەکانیتر، لەبەرامبەردا دەیان تێکست هەیە موسوڵمان هاندەدات کە خەڵک بکوژێت لەپێناوی خودادا. لێرەدا من هەوڵدەدەم ڕووی ئیسلامی داعشئاسا دەربخەم، موسوڵمانان ئینکاری ئەوەدەکەن کە کارەقێزەونەکانی داعش لەناو دەقەکانی ئیسلامدا بوونیان هەبێت، ئەوان بەشێکیان لەئیسلام تێنەگەیشتوون، بەشێکیشیان هەوڵدەدەن ڕووی ناشیرینی ئیسلام داپۆشن. منیش دەمەوێت ئەم دەمامکە لادەم. بەبەڵگەی قورئانیی و حەدیسیی سەحیح دەیسەلمێنم کە ئەوەی داعش دەیکات گشتی لەئاینی ئیسلامدا حەڵاڵە، بەڵام لەپێناو پوختکردنەوەی بابەتەکە ئایەتو حەدیسە عەرەبییەکان نانوسم، تەنها تەرجەمە کوردییەکانیان وەکو خۆی ئاماژەپێدەکەم. لەحەدیسێکدا پێغەمبەر دەڵێت: من نەنێردراوم وەکو خوا سزا بدەم، بەڵکو نێردراوم بە لەملدان و توند بەستنەوەیان! جا ئەگەر پێغەمبەر خۆی بڵێت من هاتوم بە لەملدان، داعشیش شتێکی نەکردووە قێزەونتربێت لەوە! کەواتە داعش بەشوێن پەیامبەرەکەی خۆیدا ڕێدەکات. بابڕوانینە ئەم ڕووداوە، وەکو لە سیرەی ابن هشام و رحیق المختوم گولاوی سەرەمەردا هاتوە: کافرێك هەبوو لە مەککە بە شیعرەکانی زۆر کافرانی هان دەدا بۆ شەڕ لە دژی ئیسلامو جنێوی ئەدا. بۆیە پێغەمبەر فەرمووی بە هاوەڵەکانی، کێتان هەیە بڕوات بۆ کەعبی کوڕی ئەشرەف و لەناوی ببات؟ ئەوەبوو موحەمەدی کوڕی مەسلەمە هەڵسایە سەرپێ و فەرمووی: من یارسول الله، ئیتر چوو کوشتی و کاتێ گەڕایەوە سەحابە بینیان دەستیان کردە اللەاکبرو سەری کەعبی کوڕی ئەشرەفی بڕی بوو و فرێیدایە بەردەستی پێغەمبەرو پێغەمبەریش سوپاسی خوای کرد لەسەر کوشتنەکەی! کەواتە سەربڕین شتێکی نامۆ نییە لەکلتوری ئیسلامداو نە شتێکی تازەشە. بەڵکو تیرۆریستەکانی ئێستا کردەوەی سەربڕینیان لە ڕێبەرانی پێشوویترەوە بۆ ماوەتەوە. هەروەها ناردنی کەسێک بەفەرمان، بۆ کوشتنی کەسێک و هێنانەوەی سەری کوژراوەکە، ئەمە کردەوەیەکی تەواو تیرۆریستییەو تیرۆریستەکانی ئەم سەردەمە ڕێک کۆپین و کردەوەکانیان و تەربیەتەکەیان لە سەحابەکانەوە فێربوون. زۆر بەکورتی ئەمانەش چەند فەرمانێکی پەیامبەری ئیسلامن بۆ سەربڕینی خەڵک، بەتایبەتی نوسەرو ڕۆشنبیران: مەحەمەدی کوڕی مەسلەمە، سەری کینانەی کوڕی ڕەبیعی یەهودی بڕی بەفەرمانی پێغەمبەر. عبدوڵای کوڕی مەسعود سەری ئەبو جەهلی بڕی لەغەزای بەدرو هێنای بۆ پێغەمبەر. ئەبو دووجانە کە سەحابەی دەستەڕاستی پێغەمبەربوو، سەری جابری کوڕی عەبدوڵای بەشمشێر پەڕاند. فەیروز سەری ئەسوەدی عەنەسی لێکردەوە کاتێک وتی بوومەتە پێغەمبەرو سەرەکەی هێنا بۆ پێغەمبەر.

علی کوڕی ئەبی تالیب سەری عەزوەکی یەهودی بڕی و فڕێیدایە بەردەم پێغەمبەر، پێغەمبەریش مژدەی بەهەشتی پێدا. ئەوانەی سەرەوە مشتێکن لەخەرمانێک، بەڵگەی ڕوونیشن کە سەربڕین بەشێکی دانەبڕاوبووە لە کلتووری ئیسلام و ئیسلامیش بەزەبری خوێنو شمشێر بوونی خۆی سەلماندووە. تەنانەت ئیسلام پێیوایە لەڕووی زانستی پزیشکیشەوە، بڕینی مل بەبێڕەحمترین جۆری کوشتنە، چونکە کەسی کوژراو هەست بەهیچ ئازارێك ناکات! لەبەرئەوەی خانەی بەرپرسیار لەهەست کردن بەئازار لەمێشکدایە، وە بڕینی دەمارەکانی مل بە خێرایی، ناهێڵێت ئازارەکە بگاتە مێشك! بۆیە داعش کۆمەڵێک بیدعەکار نین، بەڵکو تەمسیلی ڕاستەقینەی مەدلولەکی ئیسلام دەکەنو وەفادارو شوێنکەوتووی پێغەمبەرنو شەریعەتی ئیسلام جێبەجێ دەکەن. وە بەڕای من داعش، قاعیدە وحیزبە ئیسلامیەکانی ناو حکومەت هەریەکەکن و گشتی لەیەک مەنهەجو سەرچاوەوە بیروڕاو فیکریان هەڵدەنجن، ئەویش شەریعەتی ئیسلامە. حزبە ئیسلامیەکان بەژداری هەڵبژاردنی دیموکراسیانە دەکەن و لەناو پەڕلەمان و حکومەتدانو باسی ئازادی و بەیەکەوەژیان دەکەن. ئەوان هەتاکو ئەوکاتەی دەوڵەتو دەسەڵاتی ئیسلام بەتەواوی ناوچەکە کۆنتڕۆڵ دەکات ئەو ڕووخسارە میانڕەویە نیشان دەدەن، ئەگینا گەر دەمامکەکەیان لادەی بەت دەردەکەوێت کە هیچ جیاوازیەکیان نییە لەگەڵ داعش و هەمان فیکرو تێڕوانینیان هەیە، سەبارەت بە شەریعەت و یەک بەیەکی بەڵگەو ماددەو یاساکانی ئیسلام. بەڵام ئەوان جیهادی قیتالیان بە داعش جێهێشتووەو خۆشیان لەناو کۆمەڵگادا وردەوردە کۆمەڵگا بەئیسلامی دەکەن و دەیانەوێت هەموو ژنان حیجاب ببن و مەیخانەکان دابخرێن و لەهەموو کۆڵانێکیشدا مزگەوتێک بونیاد بندرێت. حزبی ئیسلامی تیرۆری فیکری دەکەن و داعشیش تیرۆری فیزیکی. ئەوان عەقیدەی ئیسلام بە دیدە تەکفیرییەکەی دەرخواردی مێشکی خوشک و براکانی ئێمەمانان دەدەن و داعشیش فیشەک و شمشێر ئاراستەی مل و دەمی برا پێشمەرگەکانمان دەکات.
ئەوان هەردوکیان بەگوێرەی شەریعەتی ئیسلام ئەرکیان تیرۆرە، جا یەکەکیان تیرۆری فیکری و ئەویتریان تیرۆری فیزیکی. ئیسلامیەکان ئازادیە تاکەکەسیەکانی وەکو جلوبەرگ، قسەکردن، خۆشەویستی و هەڵبژاردنی ئایین لەناودەبەن، تەفکیری ڕۆشنفکران دەکەن، سنور بەهەموو چالاکیەکان دادەنێن کە یەکانگیر نەبێت لەگەڵ شەریعەت. دواتر شوێنکەوتوویەک بەرهەم دێنێت هەموو شتێکی بەرامبەرەکەی پێ ڕەفزە. تاکە پێوەری مرۆقی باش لای ئەو، گەنجەکە ئەهلی مزگەوتەو خوشکەکی باڵاپۆشە. کەواتە لەجەوهەردا هیچ جیاوازیەک نییە لەنێوان ئەم دووانەدا. بەڵام لەڕووکەشدا ئاڵاو لۆگۆ و دروشمیان جیاوازە. لەزاهیردا ئیسلامیەکان موجامەلەی هەوادارانی خۆیان دەکەن و ئایینی

ئیسلام بەجۆرێکی تر تەفسیر دەکەن کە لەبەرژەوەندی خۆیان بێت و موتوربەیەک بێت لەگەڵ بارودۆخەکەی ئێستایان، لێ لەباتیندا فەڕقێک لەگۆڕێدانییە لەنێوان موعتەدیلەکان و موتەشەدیدەکاندا.

هەمووئەوانە چ ناوێکیان هەیە گرنگ نییە، چونکە هەموویان ئەو مناڵە دڕندەیەن کە لەدامێنی شەریعەتی ئیسلام لەدایکبوون. ئەم دامێنەش مناڵ دوای مناڵ فڕێدەدات، بەعس و داعش هەردووکیان لەژێر ڕۆشنایی سوڕەتی ئەنفال دەیان هەزار کوردیان بەزیندوویی خستە ژێر گڵەوەو ژنەکانیشیان کردن بەکۆیلەو لەلایەن جەنگاوەرەکانی خودای ئیسلامەوە دەستدرێژی سێکسیان کرایەسەر. لەقورئاندا ئایەتی نیسان دەڵێت: ئەو ژنە ناموسوڵمانانەی لەجەنگدا بە "غەنیمە" بەتاڵانی دەکەونە دەستتان بۆتان حەڵاڵن و دەتوانن سێکسیان لەگەڵدا بکەن بەبێ ڕەزامەندی خۆیان. یانی ئەوەی داعش لەشەنگال دژی ئێزیدیەکان کردی ڕێک جێبەجێ کردنی ڕێنماییەکانی قورئان بوو. کاتێک سێ هەزار ژنیان ڕفاند، کە زۆربەیان لەبەر چاوی خۆیان کوڕ، مێرد یان باوکیان کوژرابوو، ئینجا خۆشیان هەتککران و هەندێکیان تەنها بە بڕی ٢٠٠ دۆلار دەفرۆشران. ئەم دیمەنە قێزەونە لەقورئاندا هاتووە نەک قسەی گیرفانی خۆم بێت. هەروەها هەتائێستاش هەموو عولەمایانی ئیسلام لە سەرانسەری جیهاندا نەیانتوانیوە بڵێن داعش پێچەوانەی شەریعەتی ئیسلام کاردەکات.

لەتازەترین نمونەدا ئیسماعیل سوسەیی، کە وتارخوێن و ئیمامێکی بەناوودەنگە دەڵێت: چونکە پێشمەرگە لەبەرەی ڕۆژئاوایەو بەرگری لەسیستەمێکی عەلمانی دەکات شەهید نییەو ناچێتە بەهەشتەوە، بەڵام مادام داعش بانگەوازی دەوڵەتی ئیسلامی دەکات و جیهاد لەپێناوی خودایا دەکات ئەوان شەهیدن و دەچن بۆ بەهەشت. ئەوئیمامە لەگەڵ خوای ئیسلام ڕاستگۆییەو

داعشیش یەک زەڕە لە ڕێگای پێغەمبەرو هاوەڵەکانی لایان نەداوەو فتوحات یان ڕوونتر بڵێین داگیرکاریەکانی ئیسلام بەهەمان شێوەی ئێستای داعش بوون، کافران بکوژن، مال□و سەروەتەکەیان بەتاڵان ببەن و ژنەکانیان لاقەبکەن و بەگوێرەی شەریعەت بۆتان حەڵاڵن و دەبن بە کۆیلەو خزمەتکارتان، چونکە "غەنیمە" دەسکەوتی جەنگن. داعشەکانی ئێستاش ڕێک سەحابەکانی پێشوون، یانی وامەزانە سەحابەکان فریشتەئاساو پیاوچاکو میهرەبان بوبن، بەڵکو ڕێک وەکو داعشەکانی ئێستا دڕندەو تینوی خوێن بوون. کاتێکیش کوردستانیان داگیرکرد هەزاران ژنی کوردیان کردە کۆیلەو هەزاران لەباووباپیرانی ئێم□یان سەربڕی. بۆیە عەقڵانیەت نییە، کەسێک موسوڵمان بێت و دژی داعش بێت. کەواتا تۆی موسوڵمان ئەگەر داعشت پێ ڕاست نییە و بەتیرۆریستی دەزانی یان لەئیسلام تێنەگەیشتووی یان لەداعش! ئەگەر

وەکو گریمانەیەکی لاوازیش گومانت لەگووتەکانی من هەیەو پێتوایە من ڕەخنەگرمو زیادەڕەویم کردووە، دەی خۆ ناکرێت قسەی ڕێبەرەکانی خۆشت پێڕاست نەبێت. عبدڕەحمان سەدیق بانگخوازو شارەزای فیکری ئیسلام، لە بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنیدا وتی: هەموو ئەوەی داعش دەیکات لەناو قورئان و کتێبەکانی ئیسلامدا هەیە. لە دەستبڕین، سەربڕین، ڕەجمکردنی ژن بە بەرد و هەڵدانەخوارەوەی خەڵک. (مەبەست بەرزاییە) تەنانەت دەڵێت: لەسوتاندنی فڕۆکەوانە ئەردەنیەکەشدا بەگوێرەی ئایەتەکانی ئیسلام سوتاندیان. هاوکات ئەڵێت: دوای داعش ئەمە شەڕشەکی فیکری گەورەمان لەبەردەمدایە کە دەبێت پێداچونەوە بە کتێبەکانی ئیسلامدا بکەین و شتی قێزەون و ناشیرینی لێدەربێنین، بۆئەوەی لەداهاتوشدا شتێکی هاوشێوەی داعش دروست نەبێت و بەڵێت لەسەر بنەمای ئەم ئایەت و بەڵگانەی قورئان من سەردەبڕم. هەروەها دەڵێت: داعش بەڵگەی قورئانی هێناوەتەوە کە، پێغەمبەر شیشی سوروەکراوی کردووە بەچاوی دوژمن و بەئاگر سوتاندوونی، بۆیە ئەوانیش فڕۆکەوانە ئەردەنیەکەیان سوتاندووە..

araz_shad@hotmail.co.uk
ئاراز شاد/فینلەند

چۆلەکەکانی بەهەشت بۆ ئەوەندە ناشیرینن … کارا فاتیح

دەڵێن منداڵان بەو پێیەی گوناهیان نییە، تاوانێکیان نەکردوە، ئەوان دەبنە چۆلەکەی بەهەشت و لە سەر لقی درەختەکانی فیردەوس چڕاوچڕ دەکەن، ئەم بۆچوونە لە سەر منداڵ، تا سەر ئەسك نامرۆیی و دژ بە منداڵە و ئەخلاقی مرۆڤانە دەخاتە ژێر پرسیارەوە، ئەویش بەوەی وێنەی مردنی منداڵ ناشیرین دەکات، لە لایەك شیوەنێك بەرپا دەکات، کە ئەو سەری دیار نەبێت لەبەر هەڵوەستی ڕووتی سۆزگەرا و پەرچەکرداری ڕۆمانسیانە، تا دەگاتە هەرەس و هەڵچوونی ناعەقڵانی و دەروونی، لە لایەکی تر لافاوی شین و فووغان بەوە دادەمرکێنێتەوە و سەبووریی بە دڵ دا دەهێنێت، کە ئەوان دەبنە چۆلەکەی بەهەشت، لە سەر خونچەی گوڵ و گوڵزاری باخی ئیرەم دەنیشنەوە، ئەوە ناخی بەکوڵ

و جەرگی داغبوو تەسکین دەدات، کە ئەوان بە هەمیشە لە میوەی ئەفسانەیی بەهەشت دەخۆن، لە ئاوی حەیات دەنۆشن.

نامرۆیی و ناعەقڵانیی ئەم بەچوونە لەوە دایە، مردن وەك مەزنترین ڕووداوی ژیان دەکاتە پرۆسەیەکی هەندە پاسیف و نابەرهەمهێن، کە تەنها چەند هەڵوێستێکی عاتیفی و دەربڕینی ڕۆمانسیانەی لێ سەوز بێت. ئەکتیڤیی ڕووداوی مردن ئەوەیە، کە کاریگەرییەکانی تەنها پەرچەکرداری لە وێنەی هەنهەن گریان و شیعری خەمناك و گۆرانیی شیوەنئاسا و ئەدەبی ماتەمینی نەبێت، بەڵکو ئەو کاریگەرییانە لە سەر ویژدان و خەون و دونیابینی شوێنیان هەبێت. ئەوانەی مردن پاسیف دەکەن، ناڕاستەوخۆ پەیامێك دەنێرن، با ئەم مردنە بەردەوام بێت، با بۆمبەکانی کیمیایی بەربدرێنەوە، با ئەنفال دوایی نەیەت، با قوڕی مەرگەساتی کۆچ و ئاوارەیی خەستتر ببێتەوە، با ئالان بخنکێت، گرینگ ئەوەیە من مەستی شین و فووغانی خەم، پیاوی هەڵوێستی ڕۆمانسی بم، ئیلهامی شیعرم نوێ ببێتەوە، گۆرانیم بەسۆزتر، سوێ بخەمە هەناوی ئەوانی ترەوە، ئەمەیش هیچ نییە جگە لە بەشدارییەك لەو تاوانە دا، ئەمە کەرسەکە لە بکوژ و تاوانبار، کە لە پشت بەرپرسی یەکەمی تاوانە وەستاوە و دەیەوێت کارەکەی بە تەواو بکات… ئەمانیش بە شێوەیەکی تر بکوژن.

منداڵێك لە غەریبی دەمرێت، وێنەکەی جیهان دەهەژێنێت، بیر لە پێداچوونەوە بە ویژدان و ئەخلاق دا ناکرێتەوە و دەستکاریی هەستی ئیستاتیکی ناکرێت و لەم وێنەیەوە جۆرێك تر لە، بە نموونە (تریفەی مانگ، پرشنگی هەتاو، نەشئەی شەوان، نەسیمی دەریا، شەپۆلی دەفەڕەن… هتد) ناڕوانرێت، ئەوانەی لای ئەمە ئەم وێنەیە دەبینن، ناتوانن قەشەنگیی بیرەوەرییەکان تێك بدەنەوە، شاجوانی یادەوەرییەکان بهێننە خوار و فریشتەی خەیاڵەکان ئاسایی بکەینەوە. سەر لە نوێ وێنەی ئالان دەبێتە هۆی ڕەنگکردن و زیندووکردنەوە و چالاککردنەوەی هەمووی ئەو وێنانە و جارێکی لە پانتاییی هونەر و ئەدەب و هەڵوێستی مرۆیی و ویژدانی دا [illegible] دەبیننەوە، جارێك وێنەی ئالان کەپە دەدا بە گۆی خامۆشی سۆز و هەڵوێستی عاتیفی توند دەکاتەوە، جارێکی تر بە بیانووی بێگوناهی و ئاوەڵایی دەروازەی بەهەشت بە ئالان و ئەوانی تر، ئەم ڕووداوە و ئەم کاراکتەرە گرینگە، قورستر و تراژیدیتر لە ڕووداوی خنکان، بە مەرگ دەسپێررێت و خەون و پرسیاری ئالان، کە دەبوو لە ویژدانی هەمووماندا تا ئەبەد بژین، بەم ڕۆمانسییەتە لە هەڵوێست و غەیبانییەتە لە بیرکردنەوە دەکوژرێ و هەرگیز بە جیدی دەنگی ئالان لە ناخ و گەرووی

ئێمەوە بەرز نا بێتەوە بڵێ (خودايە، جەنگاوەرەکانت بۆ وا دەکەن؟)

کۆمۆنەکان و بۆرژوازیەت* … نووسینی: العفیف الاخضر

وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە: سەلام عارف

-________

لە ناوەڕاستی سەدەی دەیەمدا، خامۆشی و سستیوسڕی، ئەوروپای ڕۆژئاوای تەنیبوو، لە ژێر سێبەری ئەو خامۆشی و سستیوسڕییەدا، لە شارە دەرەبەگییەکاندا جموجووڵی بازرگانی خەبەری بووەوە و وروژا. ئەودەمە بەدەر لە باوبوونی پیشەکاری دەرەبەگی، پیشەسازی بە سەربەخۆیی، لەو جموجووڵە بازرگانییەوە سەرچاوەی گرت، پیشەکاری دێهاتی تایبەت بوو بە چاکسازیی ئامێرەکانی پیشەکاری و کەلوپەلی نێوماڵ و چەکسازی ئەو سەردەمە ، پیشەسازی بە سەربەخۆیی لەو پیشەکارییە دێهاتییانە لەژێر کاریگەریی ئەو دوو ڕووداوەدا، ئۆردووگا نوێیەکانی نیشتەجێبوون و بازاڕە نوێیەکان سەریان هەڵدا، بە بەراوردکردن لەتەك شارە دەرەبەگییەکاندا، گەشەکردووتر و زیندووتر بوون. شارە دەرەبەگییەکان لە کۆشکی سەروەر و کڵێسەیەک و بەندیخانەیەک و بەندەرێک و چەند خانوبەرەیەکی پارێزگاری و دەستپێوەگرتنی ئەو دامەزراوانە، زیاتر تێپەڕی نەدەکرد، ئۆردوگاکان و بازاڕە نوێیەکان ئەو چوارچێوەیەیان بەزاند و ناوچەیان گرتەوە. دانیشتوانی شارەوانییەکان، کە بریتیبوون لە بازرگانەکان و پیشەکارە نوێ شارییەکان، ئەوانە لە کۆیلەکان و پابەندکراوەکانی بواری دەسەڵاتی دەرەبەگییەوە هاتبوون، بەڵام هیچ نەیدەبەستنەوە بەو ڕەچەڵەکەوە‌. دانیشتوانی شارە قەرەباڵغەکان، قەراغ شارە نوێیەکان، واتە بازرگانەکان، پیشەکارەکان)بۆرژوازییەکان(تووڕە و ڕقئەستوورو بەبیانوو بوون لە قەرزە دەرەبەگییەکان، بە تایبەتی باج و سوخرەکێشی، چونکە کۆسپی مەزن بوون لە بەردەمی پێشکەوتنی جموجووڵە شارستانییە نوێیەکاندا. ئەو ڕقوکینەیە بووە هەوێنی خەباتێکی پۆزەتیق، ب□ سەربەخۆیی

شارەکانیان و ڕزگارکردنیان لە ژێردەستی دەرەبەگە عێلمانی و ئاینییەکان، ئا بەو چەشنە لە سەدەی یازدەدا، بزووتنەوەی کۆمۆنەکان سەریهەڵدا.

بۆرژوازییەکان، نەك لەبەر خاتری جەماوەر، بەڵکو بۆ بەرژەوەندی خۆیان، چەند داوایەکیان خستەڕوو، وەک مافی هاتوچۆکردن لەنێوان هەرێمەکاندا، مافی فرۆشتن، مافی قەرزو سوسەلەم، مافی دادی، تا خۆیان بە خۆیان بەپێی یاسای گونجاو چارەی گیروگرفت و جیاوازییەکانیان بکەن. مافی بەڕێوەبردنی شارەکانیان، مافی خۆبەرگری لە کەسەکانیان و دارایییەکانیان، مافی کۆکردنەوەی باجی پێویست بۆ بەرگریکردن لە شار، مافی دروستکردنی پەیوەندییەکانیان بە ئارەزووی خۆیان، لەتەك دەستەکانیان، یان کڕبۆکێکەرەکانیاندا، سەروەران ئەو داوایانەیان ڕەتکردەوە، چونکە لەو داوایانەدا، کەمبوونەوە و لەدەستدانی ئیمتیازەکانی خۆیان دەبینی، جگە لەوەش دەستدرێژی بوون بۆ سەر دابونەریتە عیلمانی و ئاینییەکان. بەڵام بۆرژوازییەکان هەر سوور بوون لەسەر بەجێگەیاندنی دواکارییەکانیان، لە پێناوی ئەوەشدا، بە چەند ڕاپەڕینێکی خوێناوی هەڵسان، بە تایبەتی لەو شارانەدا کە سەر بە کڵێسە بوون و داواکارییەکانی بۆرژوازییەکان، بە بێوەفایی ناوبران و ڕەفزکران، ئەو ڕاپەڕینانە، ڕووداوە ڕاست و ڕاشکاوەکانی، ململانێی چینایەتیی سەدەکانی ناوەڕاست، سەدەی یازدە و سەدەی دوازدە بوون، لەم وڵاتەوە دەگوێزرانەوە بۆ ئەو وڵات، ساڵی ١٠٣٠ لە ئیتالیاوە دەستی پێکرد، دواتر ئەڵمانیا، باکووری فەرەنسا، هەروەها هۆڵندا و تاد.

هەر زوو دەرەبەگە عێلمانییەکان و ئاینییەکان و پاشاکانی فەرەنسا، لەو مەترسییە تێگەیشتن، مەیلی توندوتیژی بەرانبەر بە کۆمۆنەکان زیاتر بوو، لەسەر ئەوە یەکڕا بوون کە دەبێت تا ڕێگیان دانەکوتیوە و تەشەنەیان نەکردووە لەناوببرێن و نەهێڵرێت بە هیچکلۆجێك (بەڵگەنامەکانی ئازادی، مواثیق الانعتاق) بفرۆشرێن بە بۆرژوازی شار. بەو چەشنە کۆمۆنەکان گیردران. ئەوە بوو کۆمۆنەکان پەنایان بردە بەر چارەسەری ناوەڕاست، لەتەك سەروەراندا. لە فەرەنسا ژمارەی ئەو کۆمۆنانەی، کە بە شێوازێکی شۆڕشگێڕانەی سەربەخۆ مانەوە، ٢٩ کۆمۆنە بوون، کۆمۆنەکانی دیکە، ڕێککەوتنیان هەڵبژارد. ئەو کۆمۆنەیەی کە بە ڕەزامەندی سەربەخۆ دەبوو، دەبووە خاوەنی خۆسەری سیاسی، ئازادییەکانی کەسایەتی و ئابووری سنووردار بوون، لێبخۆشبوونی باج و نرخی پسوولەی هاتوچۆ و خزمەتی سەربازی و هەندێک جاریش دادگای تایبەت.

ناهاوسەنگیی هێزی بۆرژوازییەکانی شار و سەروەران کاری کردبووە سەر بەڵگەنامەکانی ئازادی، ئەو بەڵگەنامانە هاوچەشن نەبوون، بە

شێوەیەکی گشتی بەڵگەنامەکانی ئازادی بە یەکسانی هەموو کەسێکی نەدەگرتەوە، زیاتر خاوەنداراییەکانی دەگرتەوە، لەوانە کە بەردەوام نیشتەجێی شار بوون. ئەوەش تەنیا بۆ دوورخستنەوەی هەژاران بوو. بەڵگەنامەی ئازادی بریتی بوو، لەو مافانە، کە سەروەر دەیبەخشی بە پیاوماقوڵانی شار، واتە بۆرژوازییەکان. بەپێی ئەو بەڵگەنامەیە، کۆمەڵە پیشەییەکان باجیان نەدەدا و مافی یەکلاکردنەوەی گیروگرفتەکانیان هەبوو بە یاسای تایبەت، مافی خۆبەرگری و تاد. زۆرجار کە کۆمۆنە ئازاد دەبوو، دەبووە خاوەن ئاڵا و پارەوپوولی تایبەت بە خۆی، جگە لەوە مافی جەنگکردن و واژۆکردنی ئاشتیان پێدەدرا. هەروەها خۆبەهێزکردن و پەرژینکردنی شار بەو چەشنە چینی سێیەم دروست بوو، واتە بۆرژوازی. ئەویش وەك چینێك، لە کۆمەڵگەی ئیمتیازاتی دەرەبەگیدا، بووە خاوەنی ئیمتیازە تایبەتەکانی خۆی، ئەو چینە، هەر لە سەرەتاوە، باش بەوە هۆشمەند بوو، کە دەبێت هەر خۆی بە تەنیا حوکمڕانی شارەکەی بکات، نابێت بە هیچ کلۆجێك بواری کرێکاران و پاشماوەی کۆیلەکان و جووتیارە ئازادەکان بدات بەشداری لە بەڕێوەبردنی شاردا بکەن.

ژمارەی ئەنجومەنی کۆمۆنە ١٠ ئەندامی هەڵبژێراو بوو. بە فەرمانی ئەنجومەنی پیران، ئەو ١٠ ئەندامە هەڵدەبژێردران بۆ ماوەی یەك ساڵ. کۆمۆنە بە فەرمانی ئەنجومەنی پیران کۆنگرەی دەبەست. ئەنجومەنی پیران خۆی پێکهاتەی خەڵکەکانی گەڕەک و کۆمەڵە پیشەییەکان بوو، بەڵام دەسەڵاتی باڵای نەبوو. دەسەڵاتی باڵا، لای ئەنجومەنی گشتی (پەرلەمان) بوو. ئەنجومەنی گشتی بە مەبەستی لێپرسینەوە لە ئەندامانی ئەنجومەنەکانی کۆمۆنە و ئەنجومەنی پیران ساڵی جارێک کۆ دەبووەوە. ئەنجومەنی پیران دابونەریتێکی ڕۆمانی بوو، لە فەرەنسا و هۆڵەندا ئەو جۆرە ئەنجومەنە نەبوو. پیاوماقوڵی ڕیشسپیی شار دەبووە سەرۆك ئەنجومەنی شار. ئەنجومەنی داد و ئەنجومەنی بەڕێوەبردن پێکەوە کۆ دەبوونەوە. ئەنجومەی شار زووزوو کۆ دەبووەوە.

بە درێژایی سەدەکانی نوێ، سەدەی چواردە، بەتایبەت سەدەی پازدە، پێشکەوتنی ئابووری و سیاسی ئەوروپای ڕۆژئاوا، وێنەی (خانزادێکان) کۆمۆنەکانیشی کردە قوربانی، ئەوەدەمە پلەی پێشکەوتنی ئابووری و سیاسی پێشکەوتوو بەرز بوو، بڵاوبوونەوەی پارەوپوول و گەشەکردنی بازرگانی دەرەوە و بەرجەستەبوونی دەوڵەتەکان، بە پشتیوانی دادگا تایبەتە پیشەیی و سوپا بەکرێگیراوەکانیان ڕێچکەیان بەست بە ئاڕاستەی ناوەندیبوون، ئابوورییە پیشەییەکان خۆیان بۆ ڕانەگیرا، لە بەردەمی هاوپەیمانی نێوان سەرمایەداریی ئازاد و دەوڵەتدا، ناچار چۆکیان دادا. تەنیا ئەو کۆمۆنانە مانەوە، کە ئابووری

کاڵایی نوێان پەسەند کرد. لە ئیتالیا هەندێك لە شارە بۆرژوازییەکان، بە ڕازیبوون، یان بە زۆرەملێ، گۆڕان بە ئیمارەت و دەوڵەت، کۆمۆنە هاوسێکانیان پەیوەست بوون پێیانەوە. بەڵام لە فەرەنسا بەو جۆرە نەبوو، پادشاکان زوو پەیمانیان بەست لەتەك کۆمۆنەکاندا، چونکە کۆمەنەکانیان بە هاوپەیمانێکی بەنرخ دەزانی، بۆ دەستەمۆکردنی نەبیلە یاخیبووەکان. لە سەدەی چواردە و پانزەدا، ئەوروپا، هەنگاوی گەورەی هەڵگرت بۆ دروستکردنی دەوڵەتە نەتەوەییە زەبەلاحەکان. کۆمۆنەکان کە پێشاندەری قۆناغی گواستنەوەی ئابووریی خودکیفایەتی بۆ ئابووریی کاڵایی هاوچەرخ بوون، ئەو کۆمۆنانە توانەوە لە کۆمەڵە نەتەوەیی فەرەنسی ئینگلیزییەکاندا، تەنیا ١٥ کۆمۆنەیان مایەوە، ئەوانیش وازیان هێنا لە ئابوورییە پیشەییەکانیان و تێکەڵی ئابووریی سەرمایەداریی نوێ بوون، بۆ نموونە شاری (ئەنڤیر) کە لە ساڵی ١٤٨٧ یەکەم بۆرسەی بازرگانیی جیهانی تێدا دروست بوو.

بەڵام لە ئەوروپای ڕۆژهەڵات، لەبەر نەبوونی شارە بۆرژوازییەکان، نەبیلەکان بەهێزتر بوون لە پادشاکان و پەیوەندییە کۆنە باوەکان مانەوە. بەو جۆرە ئەوروپای ڕۆژهەڵات، هێڵی پێشکەوتنی ئەوروپای ڕۆژئاوای نەگرتەبەر. شارە بۆرژوازییە سەربەخۆکان، لە سەدەی چواردەدا، ڕۆڵی گەورەیان بینی لە پێشکەوتنی ئەوروپای ڕۆژئاوادا. لە ئەوروپای ڕۆژهەڵات بە بێهێزی مایەوە، هەروەها پرۆلیتاریاش. ئەوەش بووە هۆی دواکەوتنی شۆڕشی بۆرژوازی ڕادیکالی و جێگەی چۆڵ کرد، بۆ بەرژەوەندی شۆڕشە بیرۆکراتییەکانی سەرەوە، کە توانی لە ڕووی پیشەسازییەوە، خۆی گرێ بدات لەگەڵ شێوازی بەرهەمهێنانی نوێ.

سەرچاوە: البيان الشيوعي، في اول ترجمة غير مزورة – العفيف الاخضر- ص٢٩٥-٢٩٨

ئێمەی ڕۆژهەڵاتی لە چی جیهانێکدا دەژین، پێویستە

ئیمپریستی بین یان ڕاشیۆنالیستی؟

نوسینی؛ محەمەد مەنسور

گەر بێت و جیهانی هەر کۆمەڵگایەک دیاری بکەین، ئەوا لەو ڕوانگەیەی من ئەمەوێت شیکاری بۆ بکەم، دابەش دەبێت بۆ دوو جیهانی دژ بە یەک و جیاواز کە لێرەدا من ناوی دەنێم؛ «جیهانی حەقیقەت و جیهانی ساختە». جیهانی حەقیقەت بریتییە لەو کۆمەڵگایانەی دەبنە جیهانی حەقیقەتی شتەکان، مرۆڤی ئەم کۆمەڵگایانە مرۆڤ گەلێکن عاشقی حەقیقەتن و لە ناو پرۆسەی ئاشکراکردنی حەقیقەت و جەوهەری شتەکاندان، مرۆڤ گەلێکن لە ئێستادا دەژین و کارەکتەری ڕابردوو نین و مێژوو نمایش ناکەنەوە، مرۆڤگەلێکن تەریب بە زەمەنن و لە ناو گۆشەی «بوون»ی خۆیاندان. بە پێچەوانەوە جیهانی ساختە بریتییە لەو کۆمەڵگایانەی دەبنە جیهانی ساختەی شتەکان، مرۆڤی ئەم کۆمەڵگایانە مرۆڤ گەلێکن عاشقی وەهمن و لە ناو پرۆسەی حەقیقەت پۆش و پرۆسەی «دروستکردن»دان. تەناتەت ساختەیی ئەم کۆمەڵگایانە مرۆڤەکانیشی وەک بوونەوەرێکی ساختە دەگرێتەوە و دەکەونە هەمان جیهانەوە. ئەوەی لەم جیهانەدا دژی «منەک»ی گەورەیە کە خۆی لە زۆرینەی کۆمەڵگادا دەبینێتەوە، واتە «من»ی مرۆڤەکانی ئەم جیهانە «منەک»ی کۆمەڵایەتییەو لە کۆمەڵگاوە وەرگیراوەو لە مرۆڤەکانیدا چێنراوە. نەک «منەک»ی گەشەکردووی مرۆڤەکان کە هەر تاکەو دەرئەنجامی گەشەی بوونی خۆی بێت.

گومان هەڵناگرێت کاتێک لە کۆمەڵگا ڕۆژهەڵاتییەکان بکۆڵینەوە بە میتۆدێکی «سوکرات»یانە شیکاری بکەین؛ ڕۆژهەڵات جیهانێکە بە هەموو مانایەک جیهانێکی ساختەیە. مرۆڤی ئەم جیهانە مرۆڤگەلێکی ساختەن و هەر لە چرکەساتی لە دایکبوونیانەوە پێ دەخەنە جیهانێکی ساختەوەو وەک دەفرێکی بەتاڵ لێوان لێو دەکرێن لە وەهم، تا ڕادەیەک کە ئیتر مرۆڤێک دێتە بەرهەم کە ئیدی وەهم دەبێتە خۆراکێکی پێوست بۆ پڕکردنەوەی فشارێکی غەریزەیی. ئەگەری گەڕانی حەقیقەتەکانیش لەم جیهانەدا هەمیشە ئەگەرێکی داخراو و ناموومکینە. دەرئەنجامیش مرۆڤێک لەم کارگە کۆمەڵایەتییەدا دروست دەبێت بە هەموو مانایەک عاشقی وەهم و ساختەیی حەقیقەتەکانن.- بە تکا لەوە بنواڕن کە دەڵێم «دروست دەبێت». واتە لەم جیهانەدا مرۆڤەکانی نایەنە «بوون»، بەڵکو لە کارگەی کۆمەڵگادا وەک ئامرێک دروست دەکرێت-

مرۆڤێک کە کۆمەڵگا «من»ی خۆی وەک سیستەمێک لە ناودا دەیچێنێت. «منەک» کە مرۆڤەکانی هیچ دەسەڵاتێکیان لە هەڵبژاردن و چاندنیدا نەبووە. لەم کۆمەڵگایانەشدا ئەوەی غائیبە و بەرهەم نایەت فەردانیەتە(زاتیەت). ئەوەشی بەرهەم دێت چەند گروپ و تاقمێکی مێگەلگەراو جەماوەرییە کە جیهانی ساختە وەک بوونەوەرێکی ساختەو سەناعی دەیانگرێتە خۆی.
لێرەشەوە ئیتر داتاشینی پەیکەری حەقیقەتەکان(حەقیقەتە ساختەکان) دەستپێدەکات، لێرەوە بە ڕێکەوتێکی گشتی ڕێکدەکەون لەسەر تاشینی پەیکەری حەقیقەتەکان، گەر کەمینەیەکیش هەبن بیانەوێت شێوەی ئەم پەیکەرانە دەستکاری بکەن، یاخود گومانی بکەنە سەر، ئەوا حوکمی زۆرینە هەوڵی مل کەچکردنی ئەم کەمینانە دەدات، یاخود زۆر کات وەک شەیتانێکی نەفرەت لێکراو کۆمەڵگا فڕێی دەداتە دەرەوەی خۆی و پەڕاوێزی دەخات، چونکە هەموو گومان خستنە سەرێک، لێدانە لە قازانج و بەرژەوەندی زۆرینە، کە کراوەتە پێوەرو قاڵبی حەقیقەتەکان. لێرەشەوە دەگەینە دەرئەنجامێکی مەترسیدارتر، کە دەرئەنجامی هەمان ئیشکالی شیکارییەکەی سەرەوەیە، ئەوەی کە لەم کۆمەڵگایانەدا هاوکێشەی «حەقیقەت هێزە» دەگۆڕێت بۆ «هێز حەقیقەتە». واتە ئەوەی حوکم دەکات و حەقیقەتی خۆی دەسەپێنێت هێزە، نەک بە پێچەوانە کە ڕاستەکەیەتی. ئەم هێزەش بریتییە لە زۆرینە، واتە لێرەدا ئەوەی هێز دەگرێتە دەست زۆرینە، نەک ئەو نوخبەیەی حەقیقەتیان لایە. دەرئەنجام ساختەیی شتەکان بەتەواوی کۆمەڵگاکاندا ڕەدەچێ و کەی کۆمەڵگاکانیش دەچێتە ناو ئەم جیهانە ساختەیەوە.
لێرەدایە کە گرنگە بپرسین کاتێک ئێمە دەکەوینە جیهانێکی ساختەوە، ئایا چۆن و بە چی ڕێگەیەک دەتوانین بگەینە حەقیقەتی ڕاستەقینەی شتەکان؟ چۆن و بە چی ڕێگەیەک خۆمان لەم جیهانە ڕزگار بکەین کە نەمانکاتە بەشێک لە ساختەیی خۆی؟ بە کورتی گرنگە لە جیهانێکی ساختەی وەهادا، پێویستە ڕاشیۆنالیستانە بە حەقیقەتەکان بگەیین یاخود ئیمپریستیانە؟
بێگومان بە تێگەشتنی تەواو لە هەر جیهانێک کە ساختەیی هەموو کون و قوژبنێکی ئەو جیهانەی تەنی بێت، هەرگیز ناتوانین ئیمپرییستیانە بگەینە حەقیقەتە ڕاستەقینەکان. واتە ناتوانین لە ڕێگەی هەستەکانماوە درک بە ڕاستی و دروستی و حەقیقەتەکان بکەین. ئیمپریسیست بنچینەی خۆی لەسەر هێزو توانای هەستەکانەوە دادەڕێژێت و لە ڕێگەی هەستەکانیشەوە هەوڵی تێگەشتن و گەشتن بە حیقەقەتەکان دەدات و بانگەشەی بۆ دەکات. هۆکاری جەوهەری ئەوەی ئێمە لە جیهانێکی وەهادا، ئمپریستیانە ناتوانین بگەینە حەقیقەتە ڕاست و

دروستەکان، ئەوەیە کە هەستەکانیشمان خۆنەویستانە دەچنە ئەم جیهانە ساختەیەوە. لە بن□□تدا کاتێک ئێمە لە جیهانێکی ساختەدا دەژین، ب□ تەواوی مانا هاوشێوەی مێرووەکانی داروین، بوونمان بە تەواوی هەستەکانیشمانەوە خۆی لەگەڵ ئەو جیهانە سەختەیەدا دەگونجێنێت و ساختەیی شتەکان هەستەکانیشمان دەگرێتەوە، ئیدی لەوە دەکەوین بە هۆی هەستەکنمانەوە بتوانین ساختەیی و حەقیەتی دروستی شتەکان درک پێبکەین.

لێرەدا بە بڕوای من، بۆ جیاکردنەوەی ئەم دوو پێکهاتە ئاڵۆزەو ڕزگاربوونمان لەم جیهانە، تەنها دەتوانین لە ڕێگەی «عەقڵ»ەوە بگەینەوە ڕاست و دروستی شتەکان. بە مانایەکی تر لەم ئێستایە و لەم جیهانەی تێکەیووتووین، لە هەموو چرکەساتێکی مێژوویی زیاتر پێوستە ڕاشیۆنالیست بین و لە ڕێگەی (ڕاشیۆ — هزر) مانەوە لە دیاردەو پێشهاتەکان، لەو دونیایە بڕوانین و دەست بۆ ئەو داهۆڵان□ بەرین کە وەکو حەقیقەتی ڕاست و دروست خۆیان نمیاش دەکەن.

لە هەموو ئامارێزێکیش گرنگتر، لەم جیهانە ساختەیەدا، هەڵگرتنی نەشتەرەکەی فەلەسوفی ڕاشیۆنالیستی فەڕەنسی «ڕێنێ دیکارتە» نەشتەری (گومانبردن). گومان لای دیکارت تیژترین نەشتەرێکە بۆ دەم و چاوی هەموو حەقیقەتە ساختەکان، بۆ دەم و چاوی هەموو ئەو بوکەڵانەی بە درێژایی زەمەنێکی دوورودرێژ لەو ئەشکەوتەی فڕێدراوینەتە ناویییەوە، خۆیان وەک حەقیەقەتی دروست دەنوێنن. کۆمیدیاشە وا تێبگەین کاتێک باس لە چەمکی گومان لای دیکارت دەکەین، مانای ئەوە بێت گومان لە هەموو شتێک بکەین، بەڵکو گومان لای دیکارت دەرچەیەکە بۆ تاقیکردنەوەو کەشفکردن و دەست لێدانی ئەو حەقیقەتە سەختانەی وەک حەقیقەتی ڕەها و ڕاستەقینە باوڕمان پێیهێناوە، بۆ ئەکتیف کردنی هێزی حەقیقەتەکان لە خۆیاندا. بۆ زیاتر ڕۆشنبوونەوە، ل□ر□دا ل□ بارەی گومانی دیکارتەوە بە نموون□ی□کی سادو□ساکار کۆتایی بەم نوسینە دەهێنم.(وا دابنێن بەردێک لەسەر مێزێک دانراوەو کەسیش دەستی لێنەداوە، کەسێکیش بانگەشەی ئەوەی دەکات کە خاسێتی ئەو بەردە ڕەقەو بە دەست لێدانی هیچ لە فۆڕمی بەردەکە ناگۆڕێت. ئەوەی دەبێتە شایەدی ئەم حوکمەش هەستی بینینی هەموانەو کاتێک دەڕوانن، بڕوا بەوە دەهێنن کە بەڵێ ئەوەی کەسەکە دەیڵێت حەقیقەتی ڕاست و دروستە. دیکارت لێرەدایە گومان دەبات، لێرەدایە فریوی هەستەکانی ناخوات، لێرەدا هەڵدەسێت بە دەست لێدان و فشار خستنە سەر بەردەکە، تا بگاتە یەقینی تەواوەتی. دەرئەنجامی ئەم تاقیکردنەوەیەش لە دوو ئەگەر تێنا پەڕێت؛ ئەگەری ئەوەی یان بەردێکی ساختەیەو بە دەست لێدانی فۆڕمەکەی دەگۆڕێت، یاخود بەردێکی ڕاستەقینەوەیەو هێزی بەرگری ئەکتیف د□بێت و فۆڕمەکەی

دەپارێزێت، لە هەردوو ئەگەرەکەشدا دیکارت دەگاتە حەقیقەتی تەواوەتی. لێرەدایە کە ئیتر گومان دەوەستێت و ئیتر یەقین بە حەقیقەتەکان سەرهەڵدەدات).

وەستانی ئەم جەنگە ” تاکتیکێکی ” دروست نیە هاورێ سامان کەریم … سەردار عەبدوڵا حەمە

هاوڕێ سامان کەریم ئەندامی مەکتەبی سیاسی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق لە وەڵامی چاوپێکەوتنێکی هەفتەنامەی “کمونیست ” لە گەڵ هاوڕێ ‘ فاتیح شێخ” ئەندامی مەکتەبی سیاسی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری _ حیکمەتیست دا ،دیسانەوە وەک بەیانی حیزبەکەی تاکید لە سەر وەستانی ئەم جەنگە دەکاتەوە وەک تاکتیکێکی واقییعی و دروست .
بەڕای من بۆ هەر هێزێکی سیاسی تاکتیک بە هەلومەرجێکی دیاریکراو موشەخەسە کە لە سەر بنەمای هێزو هاوسەنگی ئەو هێزە سیاسیە لەمەیدانی کێشمەکێشەکاندا دەنرێ. حیزبێکی سیاسی خاوەن ئۆتۆریتەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەهێز ناتوانێ هەمان تاکتیکی هێزێکی سیاسی کەم ئۆتۆریتە ویا حاشیەیی هەبێت ، تاکتیکی سیاسی دەبێ ئیمکانی جێ بە جی کردنە هەبێت ئەنجا دابڕێژرێ ئەگەر ئەو ئیمکانەی نەبوو تەنها لە سەر کاغەز یا بەڵام بۆ ئەمرۆ تەنها لە سەرپەیجی ئینتەرنێت دەمێنێتەوە .
سامان کەریم دەڵێ :”کەواتە باسەکە باسی تاکتیکە جیاوازەکان، باسی تاکتیکی چینە جیاوازەکانە، باسی ڕوانگە چینایەتیە جیاوازەکان و مەسەدە جیاوازەکانە، باسی قۆناغیکە لە مێژوو، باسی ڕوداوو جەنگەکە کە مۆر لە ئایندەی ئێمەو نەوەکانی داهاتوشمان دەدات”،(هێڵی تاکید هی منە) باشە لە قۆناغێکی مێژوویی وەک ئەمڕۆدا تا چەندە دەکرێ ئەو تاکتیکەی سامان کەریم و حیزبەکەی دروست و واقیعی بیێت ، چۆن ئەم تاکتیکە واتە “وەستانی جەنگ ” عەمەلی دەکرێتەوە لە ژێر ئە و فشارەی کە سامان و حیزبەکەی باسی دەکا هێزی ئازادیخوازو ئینسان دۆستی جیهانە لە کاتێکا ئەمڕۆ ئەو هێزە ئینسانیە ئەو جەنگە ڕەد ناکاتەوە لە دژی داعش ئەگەر وانیە ئەم

هێزە بۆ نایەتە مەیدان نەک ن□ژانە سەر شەقام وەک ساڵەکانی ۱۹۹۱ و ۲۰۰۳تەنانەت نەمان بینی و نەمان بیست ئەم شەڕەش مەحکوم بکەن لە هەمان کاتدا بەرەی ئازادیخاوزی جیهان ئەوە دەزانێت کە ئەو هێزانەی ئەمڕۆ پەلاماری داعش دەدەن لە دەورانێکیدا خۆیان داعشیان دروست کردووە وە خۆیان بەرژەوەندیان هەیە لەم جەنگەدا . یا با ئەوە بڵیین تۆ خۆت چەندە هێزت ئامادە کردوە و چەندە توانیوتە هێز هەڵخڕینی بیخەیتە مەیدانەوە بۆ ئەو مەبەستە خۆ حیزبەکەی خۆشت لە هیچ شوێنێک هەڵنەستا ناڕەزایەتیەک دەرب□□ دژی ئەم جەنگە بۆ؟.
سامان خەمی نەوەکانی ئایندەیەتی بۆیە ئەم تاکتیکەی هەڵبژاردووە ، من پێم وایە ئەگەر چاوەڕی ی ئەم تاکتیکە بین ئەوا داعش لە دەرگای ئەو ماڵەی سامان کەریمیش دەدات وە داوای بەیعەتی لێ بکات.
سامان کەریم باس لە شەڕەکانی سوریا و یەمەن و لیبیا دەکا پێی وایە دەبێ لە بەرانبەر ه□م□وو ئە و شەڕانەدا هەڵوێستی کۆمۆنیستەکان یەک شت بێ ئەویش وەستانی ئەو شەڕانە بێت چونکە کۆمۆنیزم ومارکسیزم لۆکاڵی نیە . منیش دەڵیم وایە کۆمۆنیستەکان لۆکاڵی نین وجیهانین وە قسەی خۆشیان هەبووە لە سەر ئەو جۆرە شەڕانە ، وەک مەنسورحیمکەت کردی لە بەرانبەر تاڵیباندا.
کۆمۆنیستە کان بەرچاو ڕوونن ودەزانن کام هێز مەترسی گەورەیە و کام رێگا نزیکە بۆ دەست کۆتا کردنی ئەو هێزە لە سەر ژیانی خەڵک ئەو ڕێگایە مەحکوم ناکەن. باشە من لە خۆت دەپرسم □وداوی داعش لەموسڵ لۆکالیە یا جیهانیە ؟ئەوە هەموو جیهان وەک خۆت دەڵێ ی بەشدارە لەم شەڕەدا ئیتر کۆێ ی لۆکالیە! ئەگەر لۆکالی بێت من پێم وایە مەنسورحیکەمتیش بەم پێوەرەی تۆ دەبێتە لۆکالی کاتی لە بەرانبەر تالیباندا هەمان هەڵوێستی ئێمەی گرت کە پێی وابوو نا بێ لە بەرانبەر هێرشی سەربازیدا بۆ سەر تالیبان " نا " بووترێ لە کاتێکا تەنها هەڵوێستی لە بەرانبەر تاڵیباندا گرت بەو شێوەیە .
من پێم وایە دەبێت لە بەرانبەر هەمان ئەو شەڕانەی لەو وڵا تانەی باست کردوە هەمان هەڵوێستمان هەبێت هیچ هێڕشێکی سەربازی بۆ سەر تاڵیبان و القاعیدە وداعش مەحکوم نەکەین داوای ڕاگرتنی نەکەین من پێم وایە مەنسور حیکمەت ئەگەر لە ژیاندا بوایە هەروای دەکردو ڕەخنەی لە ئێوە دەبوو وەک چەندین جار ڕەخنەی لە سیاسەتەکانی ڕابەری ئەوکاتەی ئێوە گرتوە لە کاتی ژیانیدا . من دەڵیم ئەم هێزانە ئیتر مەترسی گەورەن لە سەر کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بە شێوەیەک دڕندەن کە هیچ بنەمایەکی مرۆڤ دۆستی قبوڵ ناکەن ئەمانە وەک پەتایەکی کوشندەن وەک چۆن جاروبار ڤایرۆسێکی کوشندە بڵاو دەبێتەوە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی پێش هەموو شتێک دەبێ ڕوو بەڕووی ئەو ڤایرۆسە بێتەوە بە تایبەتی بۆ لە ناو بردنی بە خێرایی ، ئەم هیزە

تیرۆریستانەی ئیسلامی سیاسیش بەو شێوەن . هەر ڕێگایەکی زۆر نزیک دەبێ قبوڵ بکەین بۆ لە ناوبردنیان . من دەزانم ئەو شەڕانە قوربانی دەوێ لەوانەیە خەڵکی تیا بچیت ، ئاوارە بێت بەڵام مانەوەی ئەو هێزە تیرۆستانە ی ئیسلامی سیاسی وە داعش زیانەکەی گەورەترە ، خۆشبەختانە ئەمڕۆ هێزی ئازادیخواز و ئینسان دۆستی جیهانیش ئەوەی سەپاندوە بەسەر ئەو هاوپەیمانان وهێزەکانی پەلامەردەردا کە خۆیان دوور بگرن لە بۆمبارانی خەڵکی سیقیل و مەدەنی تا ئێستاش هیچ قوربانیەک باس نەکراوە لەم شەڕەی موسڵدا بە هۆی بۆمبارانەوە بیچگە لە ئاوارە بوونی خەلك نەبێت کە دەکرێ ئێمەیش لەم بوارەدا فشارەکانمان زیاتر بکەین . .

چ سامان کەریم چ بەیانی حیزبەکەشی ئەوەمان پێ دەڵێن کە ئەم شەڕە بۆ لە ناردبردنی داعش نیە بۆ دابەشکردنەوەی ناوچەکە و جیهانە بە سەر جەمسەرەکاندا منیس هاورام بەڵام ئەگەر ئەوەش بکەن زیانەکەی کەمترە لە بوونی داعش وە ئەگەریش بە نیاز بوون جەنگی جیهانی هەلگیرسێنن خەڵکی ئازادیخواز و ئینسانی دۆستی جیهان و ئێمەش هەڵوێستێکی ترمان دەبێت .وە پێمان دەڵین لە وانەیەهێرش بەرەکانی سەر موسڵ خۆیان داعشێکی تر دروست بکەنەوە ئەمجارە بێ ڕیش بن نموونەشیان هێزە سوونی شیعەکانی ترە لە وانەیە ئەوان بەردەنە گیانی خەڵکی موسڵ من پێم وانیە هیچ کام لەم هێزانە وەک داعش بن ئەگەر واقعیانە بیر بکەینەوە ئەمان□ش قایرۆسن بەڵام یەکسان نین بە داعش ئەمانە ناچن خۆیان بتەقێنەوە بە جارێک سەدان وهەزاران کەس بکوژن لە خەلکی بێ گوناهی سەر جادەکان و لە کارگە ومەیدانی کرێکاراندا و لە قوتابخانە کان وخەستەخانە ومزگەوتەکاندا ئەمانە ناچن کچ و ژنی یەزیدی ومەسیحی بکەنە کەنیزە ولە بازاردا کڕین و فرۆشتنیان پێ بکەن یا لە ناو قەفەسدا ئاگریان تێبەردەن ، ئەمانە ناچن ،وەک داعش هاورەگەزبازەکان و بێدینەکان و ئازادیخاوازان بکوژن وسەریان ببڕن لە وانە یە ئەمە بکەن لیڕەو لەوێ بەڵام بە پێ ی قانون نایکەن وەک داعش دەیکا ، ئەمانە تەنها مەترسی ئەوەەیان لێ دەکرێ کە شەڕی تایفی هەڵگیس□نن بەڵام ئێستا هەموو فشارێک لە ئارادیە بۆ ڕوونەدانی ئەم کارەساتەش ، هەرچۆنێک بێت ئەمانە دەسەڵاتێکیان پێ باشترە لەو دەسەڵاتەی داعش کە دەسەڵاتێکی ئەوپەری تۆندڕەوەی میلیتانتنی و عەسکەری و وەحشیە ئەمانە دەسەڵاتێکی پەرلەمانیان قەبوڵە هەرچەندە بە لای ئێمەوە دەسەڵاتی پەرلەمانی ناتوانێ جواب دەرەوە بێت بە خواستی کۆمەڵگای بەشەری ودەسەڵاتی ئەقلیەتی کۆمەڵگایە کە دەسەڵاتی بورژوازیە . بەڵام وەک مەنسوری حیکمەت دەڵێ من دەسەڵاتی پەرلەمانیم پێ باشترە لە دەسەڵاتی میلیتانتی و سەربازی .

هەر لەسەر ئەو بنەمایانەی باسم کرد پێم وانیە تاکتیکێکی دروست و واقیعیتان هەڵبژاردبێ هاوڕێ سامان کەریم.

سەردار عەبدوڵا حەمە
۳۰/۱۰/۲۰۱٦

فەرهەنگی ڕق ... چالاک ئاغجەلەری

بە بڕوای من ڕق ناشیرینترین دەستەواژە و لێکدانەوەیە مرۆڤەکان بەرامبەر یەکدی لێ پەیوەند بە نەفی کردنی کۆمەڵایەتی ، سیاسی ، هزری و تا ئەندازەی بایولۆژی بەکار دەربرێت، کێشەی دوینا ئەگەر بەلایەکدا خواستی بەرژەوەندی ئابوری ، سیاسی و فیکری بەشێکی دانەبڕوای هەڵچونەکان بێت لە هەمبەر بە کەس ،کۆمپانیا، دەوڵەت و ئایدیا بە دیوەکی تردا ڕقێکی چەقبەستو لە دونیای سایکۆلۆژیەتی بەشەرەکاندا پاڵنەرێکی بەهێزە بە خاڵی کردنەوەی ئەو هەستە شەڕانگێزییەی لە ناخدا چەکەرەی کردوە ، هەرچەنێک کەلێنکی لەبار ئامادە بێت بۆ ئاوەتەبوونی مەبەستەکەی ، پەلەپیتکەی نیشان ماسولکەکانی لە گرژبوون و ئامادەباشی بە دەخی ئارامی و پێکان دەسپێرێت، ئەنجام بەلادانی گوێبەنەی نەفەس بە جۆشدانی کورە سایکۆلۆژیەکەی و چاوەڕوانی هەرچی زووتری برژاندنی نانەکە کە مەبەستەتی بیکاتە ژەمەخۆراکی خەڵکانێکی برسی کە چاوەڕێی نانی کورەکەیین.

هەرچی پەیوەندی بەژیانی ئەمە و تاکەکانمانەوە هەیە ئەم موفهومە لە ئامادەگیەکی بەردەوامدایە بە هەرچی ناشیرین کردنی نەیارەکەی و مکەمکردنی قەڵای ڕق و سەلماندی خۆی بە دونیایەک کە ڕوکەش بێتە ئامانج و لەو دونیایەدا گرنگ نی یە ناوەخنت چەندە شەوەی بە نەوتە ڕەشەکەی ژێر وڵاتەکەیان بچێت، گرنگ بزەی سەر لەو و وەردی دریەنەی ڕۆژگار و ڕەک پەشی سەر شاشەی تەلەفیزنەکانە.

کارەسات لەو ساتەوە کاروانی بەڕێدەخات تە بەردەوام بیت لە جۆشدانی شەمەندەفەرەک بەڕەم بەئاگا بیت لە دوا وەستگەی

کاروانەکەت.
دونیای ئەمە تەژی و پڕە لەم ئاراستە و تەرمە، خەڵکانێک تا دواساتی هەڵوەست و ڕووبەڕووبوونەوە بەرامبەر نادادی ژیان ، لە کاتێکدا بە چەندین بەرزی و نشێودا هاوڕێی یەک بوونە ، ئەمڕۆ بەباکانە هەڵەکانی دوێنە دەکەنە ئەستۆی هاوڕێی ڕۆژانی سەخت ، خەتاباری دەکات بە ساتەوەختە کە زۆر جیاوازە لە دونیای ئەمڕۆ ، بۆ منی بینەر و خوێنەر گرنگە بزانم هەڵوەست و دونیا بینی تۆ چییە بۆ ئەمڕۆ و سبەی !!، دوێنێ واتە مێژوو گرنگە وانەی دوبارە نەکردنەوەی هەڵەکانی لێوەرگرم ، بۆمن چی ئەمڕۆ لە پێکادانێکدا لەگەڵ هاوڕێی ڕۆژانی کولەمەرگی یەکتر تەخوین دەکەن بەکارێکی قێزەوون ، تۆ پێش ئەوەی پێناسی بەرامبەرت بکەیت خۆتناساند ، لە کۆتاییداتێگەیشتنی من بەرامبەر نەیارەکەت هەمان بابیشە بۆ تۆی جاڕدەر.

خەیاڵ پڵاوی و سوڕانەوە بە خولگەی گەڕانەوە بۆ ساتی دەستپێکت پەیامەکە ناکرێت سایکۆلۆژییەتی فەرهەنگی ڕقی دەسەڵات هەروا بە ئاسانی بیبوێرین ، تەماشا ڕقی جەلالی و مەلایی کە جۆش دەدرێت چی فەزایەکی ئاوەژووی لە ژیانی ئەمەدا خوڵقاندوە !!، ئەم تەرمە لە ڕق گەورەترین دەسکەوتی فەراهەم کردوە بۆ دەستە و تاقمێک ، بە دیوێکی کەدا شوێنکەوتوانی ئەم دوو دژە وەکو داری تەنور دەسوتێن و بەرهەمەکەشی بە پێش چاوە زەقەکانمانەوە دەبینرێت کە گەز و بەزی پێدگرێت!!.

ئەگەر یەک پلیکانە بێنە خوارەوە سەرکردەکانی یەکێتی سەردەمی شاخ و شار بە نموونە وەرگرین ، بەباکانە یەکتر تاوانبار دەکەن لە کاتێکدا بیریان چۆتەوە ئەو کەسەی تۆ پەنجەی تاوانی ئاراستە دەکەیت هەر ئەو ڕۆژانەش ئامادە بوو خۆی بداتە بە تیری دوژمن بۆ گەڕانەوەی گیانی تۆ، ئەم پەیامە قێزەونانەی ئەوە پێمان دەڵێت شک لە خشەی مار و مێرو تەنانەت سەبەرەکەشتان بکەین، دیارە ئەم حاڵەتە بە تەواوی سیاسەتخانەکانی گۆڕەپانی کوردی ڕاستە بە کەمتر یان زۆرتر.

هەر بۆیە تەرمی ڕق بەشێکی دانەبڕاوی ژیانی سیاسی وکۆمەڵایەتی (شەڕی عەشیرەت بۆ نموونە) ئێمە، بۆ ئەوەی دەربازبین لەم نەخۆشییە دەبێت بە ئاگا بێنەوە و درک بەم نەخۆشییە بکەین بەشەرەم سەردانی سایکۆلۆژیست بکەین بۆ هەرچی گەیشتن بە مرۆڤێکی تەندروست وئاکام فەراهەمکردنی ژینگەیەکی تەندروست ئامادەگی دەبێت.

لە کۆتاییدا مر□ق ب□ بەدەستھێنانی نان بونەوەرێکی شەڕانگێزە پێش ھەر شتێکی تر بەڵام ئـەوەی تۆ جایادەکاتەوە لە ئـەوانی دی ھۆشە ، پێویستە پەی پێ ببەیت و ھۆکار بێت بۆ گەیشتن بە خواستەکانت دوور لە فەرھەنگـــی ڕق ، ئـــاکام دوور لە ھەســـتی تۆ پرشنگـــی ھۆش ئـــایندەیەکی جوان بۆ خەڵکانی دوای تۆ بەرھەم دێت ، وە ھەرورھا !!.